

Снежана Петровић (Београд)

**Раздвајање хомонима:
словенско-балканска прожимања**

**СЛОВЕНСКА
ЕТИМОЛОГИЈА ДАНАС**

ЗБОРНИК СИМПОЗИЈУМА ОДРЖАНОГ
ОД 5. ДО 10. СЕПТЕМБРА 2006. ГОДИНЕ

БЕОГРАД 2007

ISBN 978-86-7025-451-0, (2007), p. (349–359)

УДК 811.163.41'373.423

811.163.41'373.424

811.163.41'373'6

Снежана Петровић (Београд)

**Раздвајање хомонима:
словенско-балканска прожимања***

У раду се лексема *јурија*, у РСА дефинисана као једна реч са више значења, раздваја на четири потенцијана хомонима: „слободан простор, поље, утрина“ (турцизам), „време од Митрова до Ђурђева дана кад се стока слободно креће по пољу и мешају стада“ (турцизам или домаћа реч), „трка, јурњава, метеж“ (вероватно домаћа реч) и „невреме, непогода“ (нејасног порекла, вероватно плод контаминације).

Кључне речи: српски језик, етимологија, хомонимија, турцизам, лексичка контаминација, дијалекатска лексика.

Препознавање и лексикографски третман хомонима проблем је са којим се често суочавају писци како етимолошких, тако и описних речника. Задатак је, на првом месту етимологије, да разграничи и протумачи хомонимне речи, али хронични недостатак савремених приручника ове врсте за српско-хрватски језик умногоме отежава њихову адекватну обраду и у описним једнојезичним речницима. Тако се у РСА, у коме по правилу хомоними имају засебне одреднице, под једном лемом која гласи *јурија*, највероватније нашло неколико различитих лексема. У овом пак речнику, *јурија* је дефинисана као реч са више значења, и то: „1. слободан (обично раван) простор, слободно земљиште, пространство, ширина; 2. време од последње косидбе до пролећног забрањивања ливада (од Митрова до Ђурђева дана) кад се стока слободно креће по пољу и мешају стада; простор који се тако ослободи за стоку; 3. трка, јурњава, метеж; необузdana гомила, хајка, потеря; 4. невреме, непогода“.

Овде ћемо покушати да образложимо да се у случају ове одреднице не ради о речи широког семантичког дијапазона, већ о четири потенцијална хомонима.

* Овај текст је резултат рада на пројекту 148004: „Етимолошка истраживања српског језика и израда *Етимолошког речника српског језика*“, који у целини финансира Министарство науке Републике Србије.

јурија I

јурија f. „слободан (обично раван) простор, слободно земљиште, пространство, ширина“: Једног дана на дорђолској јурији освану нова новцата „фабрика обуће Стела“. – Требало [би] да је гробље ограђено тако да не буде јурија свему свету. књиж. (РСА),

јурија f. „неограђен простор“ Призрен (Чемерикић)¹,

јурија f. „празно поље, неограђен простор“ Косово (Елезовић II 518–519)²,

јурија f. „пуста пољана, утрина, општинско земљиште“ Тимок (Динић I 114),

јурија f. „широк, неограђен простор“: Авлија ми се претворила у јурију. Лесковац (Митровић),

јурија „сеоска земља, утрина“ Тимок (Михајловић 161),

топ. *Јурија* један део Скопског поља (Skok 1:787),

мтоп. *јурија* горње Међурово код Ниша (Ђапић 217).

Лексема *јурија* најбоље је посведочена у значењу „празно поље, неограђен простор“, а њу у својим речницима помињу Скок, Кнежевић и Михајловић.

Скок Елезовићеву потврду, као и топоним *Јурија* смешта под одредници *jürdisat* и изводи од тур. *yürü*. Без обзира на то што овај турски облик не бележе речници, из дискусије коју даје Скок јасно је да се српско *јурија* доводи у везу са турским глаголом *yürümek* „ићи, кретати се, напасти“ од чијег је девербала *yürüyüş* „напад“ српско-хрватско (а и шире, балканско) *јуриш* и сл.

Кнежевић има само апелатив из речника Глише Елезовића и тумачи га од тур. *yuriya*, које карактерише као застарело не наводећи му значење. Како се у одредници не налази лексикографски извор из кога је турска реч преузета, а нама доступни савремени, дијалекатски и историјски речници је не бележе, она се на основу графици коју даје Кнежевић не може повезати са етимомом који предлаже Скок, нити јој се може реконструисати значење.

¹ Чемерикић не даје никакву дефиницију за ову реч, већ је само пореди са другим примером из РСА који је горе наведен под тим извором. То није усамљен случај у његовој збирци, тако да се реч, уз извесну резерву, може ипак сматрати аутентично призренском.

² Елезовић ову реч дефинише као апелатив, али даје само један пример: У Скопљу *Јурија* име једног дела скопског поља из кога се може закључити да се ради о (микро)топониму. То је уједно и потврда коју Skok 1:787 наводи као топоним.

Михајловић не узима у обзир Скокову и Кнежевићеву етимологију, већ само констатује да би извођење речи *јурија* „(од лат. *area*) коју предлаже аутор чланка одакле је ексцерпирана реч захтевала аргументовано фонетско објашњење о преласку слога *ar-* у *ju-*“ (Михајловић 161). Досадашња тумачења из турских језичких средстава нису задовољавајућа из најмање два разлога: у оба случаја (турски етимони су непоздани – код Скока је он по свему судећи чак реконструисан и формално нејасан, док семантика остаје потпуно необјашњена. Заједничко и једном и другом објашњењу јесте то што се за српско *јурија* претпоставља почетно етимолошко *у-* у турској речи.

Међутим, уколико се домаће *јурија*, које је забележено углавном на територији Косова и Метохије и југоисточне Србије, повеже са формално и семантички блиским *урија* „општински пашњак; име пашњаку или уопште широком пољу; ливада; неорана њива“ потврђеним у Босни и Херцеговини и Лици, указује се могућност за адекватније етимолошко објашњење:

урија f. често pl. „општински пашњак; име пашњаку или уопште широком пољу“ БиХ, Лика (RJA)³,

урије pl. „пашњак“: Гоне благо на урије. Поткозарје (Далмација),

урија f. „пашњак, ливада, мера (особито близу реке)“ (Škaljić 633),

урија „пашњак“: Све га ђого низ урије чепа, Све од Сења до Рада влашкога. (Херман, грађа РСА),

урија f. „неорана њива“ Босна, Прњавор (грађа РСА),

урија у примеру: Када пројду кроз село, онда иду на урие (пашњаци) пустаре, где марву ... пасу. Славонија (грађа РСА),

мтоп. *урије* pl. дио Приједора: Станујем у Уријама (у Приједору). Њего је са Урија. Поткозарје (Далмација),

Урије назив за широко поље (RJA).

Škaljić 633 облик *урија* из народне песме из Босне и Херцеговине изводи од тур. *örü* без икаквог значења. Скок нема реч *урија* у оквиру одредница већ је само s.v. *tratina* помиње у дефиницији значења: „необрађена земља у близини села куда је порасла ситна трава за ситну стоку, рудина, утрина, **урија**, потрица“ (Skok 3:493).

Стандардни турски речници реч *örü* бележе углавном у значењу „плетење; зид, ограда; ткање, сплет; усправан“ док је она у дијалектима широко потврђена управо као „пашњак; врх, узвисина, поље, отво-

³ У RJA ова лексема је одређена као „реч туђега, по свој прилици, турскога подријетла“.

рен простор, обронак“ (DS 3351). Турском *örü* у потпуности одговара српско *урија*, семантички, а уз извесна фонетска појашњења, и формално. Наиме, почетно српско *у-* могло би се изводити и из турског *ö-*, но, промена почетног *ö-* у *ü-* у западнорумелијским турским говорима регуларна је и могла би се чак и реконструисати, али је варијанта *ürü* „место на пољу на коме стока лежи, спава“ (SDD 1435) забележена у околини града Болу (југоисточно од Истанбула). Она представља адекватнији етимон српском *урија*, посебно кад се зна да у западнорумелијским турским дијалектима финални вокал увек гласи *-i* те би претпостављени дијалекатски облик гласио **üri*. Реч *јурија* се такође, без значајнијих препрека, изводи од тур. *ürü*, **üri* – почетно тур. *ü-* може бити преузето као *ју-* што је појава која је потврђена код српских, а и других балканско-словенских турцизама: *јурнек* „мустра, образац“ Ниш, Врање (РСА), Призрен (Чемерићи), поред *урнек* „id.“ (Škaljić 633), мак. *јурнек*, *урнек* (Јашар-Настева 79), буг. *јурнек*, *урнек* (Младенов 700, 654) од тур. дијал. **ürnek*, поред *örnek* „id.“, затим *јуршија* „врста веће мараме за покривање главе“ (РСА)⁴ поред *уршија* „покривач“ (Škaljić 633) од тур. дијал. *ürti* „id.“ Призрен (Jusufović 184), поред *örtü* и сл.

Разлика у значењу између речи *јурија* „слободан (обично раван) простор, слободно земљиште, пространство, ширина; пуста пољана, утрина; празно поље, неограђен простор“ и *урија* „(општински) пашњак; ливада“ не представља непремостив проблем за прихватање ове етимологије. Пре свега и у турским дијалектима посведочено је значење „отворен, широк простор“, а с обзиром на то да су ова два облика ареално ограничена, један на Србију, а други на Лику и Босну и Херцеговину, код варијанте *јурија* могло је доћи и до ареално изолованог семантичког развоја „(општински) пашњак; широко поље; неорана њива“ → „утрина; слободно земљиште; ширина“. Исти семантички дијапазон забележен је код домаће речи *ујрина* „пашњак, општи назив државног земљишта на коме се напаса стока“: Утрина је државни пашњак, слободно, необрађено (земљиште). Криви Вир (Ракић-Милојковић 136).

Од осталих балканских језика, једино су још у бугарском забележене паралеле овом, у српско-хрватском језику широко потврђеном турцизму и то углавном у дијалектима: буг. дијал. *јурне* „одређена област“ Родопи (БД 2:177)⁵; *јурѝ* „пољана“ Батак, *јурне* „одређена

⁴ У српском призренском говору је забележен облик *јуршија* „покривач, арњеви“ (Чемерићи).

⁵ У речнику овог говора није дата њсна етимологија, већ је само кратко назначено да се ради о речи турског порекла. Иначе, родопски говор карактерише значајан

област“ Смољан, Ардин, Мадан, Асеновград, Девин, *јурја* „област, покрајина“; „област“ Стурјан, Смољан; „заштитена област за делатност одређених занатлија, обично два, три села“ Родопи, *јурја* „једно, два или неколико села у којима бакарције и калајције извесно време обављају свој занат“ Хр. Вакарелски; „одређено место за овце; место одређено за пашу једног стада оваца; (ис)паша“⁶ Средњи Родопи, *јурје* „необрађена земља“ Мадан⁷.

Турске речи *örü* и *ürü* нису сродне са глаголом *yürümek* у чију породицу речи Скок смешта српско *јурија*. Обе представљају домаће речи, сродне са општатурским *ör* „врх, узвишење“ и глаголом *örmek* „подизати се, стајати; ићи на пашу (о стоци)“ (Севортјан 1:542–543). Семантичку паралелу за значења „пашњак, испаша“ од глагола који као базичну има семантику „подизања“ представља и српско *издиг* т. „летње изгоњење стоке у планину ради испаше; летњи боравак са стоком на планинским пашњацима, катун, бачија“ Црна Гора, Шумадија, „насеље са колибама и торовима за летњи боравак сточара и стоке у планини, бачија, катун, стан“, „уздицање, успон; одлазак, пресељење на више место“, које је деноминал од *издизаји* „одлазити са стоком на издиг; истеривати стоку у планину ради летње испаше“ поред „подизати“ (РСА).

У српском језику посведочене су још неке речи које се могу довести у везу са *урија*, *јурија*. Једна од њих је *јуршина* коју бележи РСА само у једном примеру, дефинишући њено значење као нејасно: Елем, државне те јасле увијек пуне чекају, па само зобљеш ону јуртину. Онда се врај возиш оним ђаволом што Швабе измислише и народу дајеш обећања. Значење ове речи може се одредити као „пашњак, утрина“ ако се узме у обзир потврда из Рожаја *јуршина* у значењу „ничија земља, заједничка испаша, утрина“: Беху заузел’и цијелу јуртину, не мореш ни овце да прогнаш (Hadžić). Оне се могу протумачити као контаминат од турцизма *јурија*, који је потврђен на терену Косова и Метохије, близу Рожаја, и домаћег *ујрина*, оба у значењу „(општински) пашњак“. Занимљиво је да аутор рожајског речника напомиње да се реч *ујрина* не јавља у народном говору.

број лексике пореклом из турског, а такође су забележени турцизми са почетним *й-* од тур. *й-*: *јурнек* „мустра“, *јурне* „земља“ Родопи (БД 2:177).

⁶ Није извесно, због особене семантике, да ли овамо спада и буг. дијал. *јурја* „без правца, циља“ Копривштица из истог извора, или се можда може довести у везу са *јурја* III.

⁷ Овом приликом се захваљујем колегиници Десислави Борисовој из Софије која је сакупила и послала ми наведене бугарске потврде из дијалекатске картотеке Института за бугарски језик БАН.

У етимолошки нејасне речи спада и лексема *арџа* f. „неплодно, обично пространо земљиште“ Врање (Златановић). Она би се могла довести у везу са *јурија*, која је, поред тога што има готово истоветно значење, забележена и на ареално блиском терену југоисточне Србије. Проблем, међутим, представља фонетски лик речи из Врања. Могло би се поћи од турског облика *örü*, уз претпоставку да је он позајмљен као **орија* а да је потом у локалном говору дошло до промене почетног *о-* у *а-* као у случају турцизма *ошав*, који је у истом извору забележен и као *ашав*.

Са анализираним речима, уз значајну неизвесност, може се повезати и хапакс *ирија* забележен само у долини Цетине у Далмацији: Кад каква ствар ... прирасте к туђој, као каква рјечина кад наплије и споји се с овом туђом земљом, она овога постаје као својина; али не код ирија. (Богишић 1874:421, РСА). Највећа тешкоћа приликом тумачења порекла ове речи јесте њено нејасно значење. Како је извор Богишићев *Zbornik sadašnjih pravnih običaja u južnih Slovena*, оно се може протумачити као „општинска земља“ или „општинска ливада“ и довести у везу са турцизмом *урија*. Почетно *и-* у том случају, теоретски било би рефлекс турског *ü-*, што је појава која се јавља у неким српским дијалектима, па тако поред *уцера* „ћелија, соба“ и *хуцера* „id.“ имамо и *уцёрка* Призрен (Чемерицић) од тур. *hücre* (Škaljić 335). Али уколико се значење схвати као „временска непогода, стихија“, вероватним се чини њено повезивање са речју *ирија* „ружно време; снажан ветар, олуја“, о чему ће бити речи под *јурија IV*.

јурија II

Друго значење речи *јурија* које бележи РСА јесте „време од последње косидбе до пролећног забрањивања ливада (од Митрова до Ђурђева дана) кад се стока слободно креће по пољу и мешају стада; простор који се тако ослободи за стоку“, и у етимолошким речницима оно до сада није тумачено. Семантички ова реч стоји веома блиско речима *урија* „пашњак“ и *јурија* „слободно земљиште, пространство“ с једне стране, али и глаголу *јуриши* „гонити, терати“ с друге стране. Уколико би се претпоставило да је њено примарно значење „простор који се ослободи за стоку“, дакле „место за испашу“, а да се „време за испашу“ секундарно развило из првог, онда би ова реч била исто што и *јурија I* и не би је требало третирати као хомоним већ као семантички развој у оквиру једне исте речи. Близак семантички дијапазон има и лексема *издиг* која изворно значи „летње изгоњење стоке у планину“ а тек одатле „насеље за летњи боравак сточара и стоке у плани-

ни, бачија“. Међутим, ако би се пошло од значења „слободно кретање стоке по пољу“ које се развило у → „време када се стока слободно креће по пољу“ а затим и → „слободан простор“ *јурија* би се могла тумачити и као девербал на *-ија* од глагола *јуриши* „гонити, терати стоку“⁸. У том случају радило би се о домаћој, словенској речи, истог крајњег порекла као *јурија III*. Код оба понуђена тумачења могло би се допустити накнадно формално и семантичко укрштање две различите породице речи.

јурија III

Треће значење речи *јурија* које даје РСА јесте „трка, јурњава, метеж“, „необузdana гомила, хајка, потеря“ из Параћина и Дучаловића. И у пиротском говору забележена је реч *јурија* у значењу „јурњава, метеж“ (Живковић). Овај пиротски пример Стаховски тумачи од турског непотврђеног **yürüvi* које би било дериват од глагола *yürümek* „ићи, кретати се, напасти“ (Stachowski 42). Вероватније је ипак да се ради о домаћој речи, девербалу на *-ија* од *јуриши* „брзо ићи, трчати, гонити“ < псл. **juriti (se)* (ЭССЯ 8:198–199). Иако овај творбени модел није посебно продуктиван у српском језику, постоје аналогне творбе типа: *морија* од *мориши*, *луџија* од *луџиши*, *йоложија* од *йоложиши* и сл. (Skok 1:711–712)⁹. Код значења „хајка, потеря“ могло је доћи до семантичког наслањања на турцизам *јуриш* „напад“, *јуришаши* „напасти“.

јурија IV

Реч *јурија* у значењу „невреме, непогода“ бележи једино РСА и то само у примеру из приповетке Јована Миодраговића, на основу кога би се она могла прецизније дефинисати као „бујица, велика и снажна вода“: Свуда вода. Однесе све! ... Поводањ! Поплава! ... А под нашом крушком обрћу се вирови, тече вода низа стабло, капље с грана и лишћа, а ми под њом готово суви! Посматрајући беснило ове *јурије* и онога мутљага, ми смо имали кад да се померимо с онога места на друго, кад нас вирић какав огрезне и растера. Јован Миодраговић [Шумадија] (РСА). Формал-

⁸ За суфикс *-ија* у српско-хрватском језику, који је грчко-романског порекла, од нгр. *-iа*, лат. > ит. *-ia* и служи за творбу девербалних именица в. Skok 1:711–712.

⁹ О суфиксу *-ија* в. претходну напомену. Поред горенаведених примера, као и оних поменутих код Скока l.c., у народном говору је посведочено и *киџија* „пљусак, невреме“ (узмено М. Пижурица) < *киџиши* „стварати велике таласе, вртлоге, ударати, ковитлати воденом масом, бити узбуркан, бучати, хујати (о мору, реци)“, поред „врети, кључати и др.“ (РСА).

но она се може тумачити као девербал од глагола *јуриџи* у значењу „брзо, бујно, у бујици тећи, вретити, сливати се“, истог крајњег порекла као *јурија III*¹⁰.

Ова реч, будући да је потврђена само у једном извору, могла би се сматрати изолованом, можда индивидуалном креацијом. Међутим, постоји могућност да се она повеже, са једне стране, са обликом *вурџа f.* „место у потоку или речици где се вода вури, прелива преко камена“ (РСА)¹¹ и глаголом *вурџи* *imprf.* „дувати, струјати (о ваздуху, ветру)“ Зоруновац, Ресава, Тимок (РСА). У том случају однос с.-х. *јур-* / *вур-* могао би се свести, на псл. равни, на вокалску алтернацију **eur-* / **our-* > псл. **jur-* / **ur-*; за протетско *в-* испред *у-* на том терену уп. случај *вудица* „удица“ Тимок (Динић I 44).

Са друге стране, *јурија* (а можда и *вурџа*) може се поредити са *ирија f.* покр. „ружно време; снажан ветар, олуја“ Дубровник (РСА), *ирија* „невријеме“: Ноћас су биле ирије божје од вјетра и от кише! Дубровник (Бојанић/Тривунац), *ирија* „снажан ветар“ Пељешац (Vinja II 25), *ирија* „срџба, бијес“[?]¹²: Кад се помами божја ирија. — Кад је ударила ова божја ирија, све су тигле пале и поломили се. — Ове праске су добро приметиле, да не прође овога прољећа ирија и све нам је на „Блата“ нагрдила. — Чекајте мало док паса ова ирија, па ћемо онда поћ дома! ји. Бока (Lirovac-Radulović).

Реч *ирија* тумачи се као позајмљеница из италијанског, најпре у вези са лат. *ira* „срџба“. Ову етимологију предложио је још Лука Зоре у свом речнику, али је Скок, увидевши формални недостатак овог објашњења – завршетак *-ија*, јер би се очекивало с.-х. *ира* – предложио неколико различитих алоглотских тумачења. Најпре у студији из 1933. године каже да је ова реч истог порекла „као итал. *oreggio*, *brezza* или *ribrezzo*, или фр. *orage*, т.ј. изведеница од лат. *aura* „вјетар“ с помоћу гр.-лат. суфикса *-idia*. Глагол *auridiare* налази се у многим романским језицима. Како и зашто је замијењен први слог *av* са самим *i* у дубровачкој ријечи, то ће још требати освијетлити.“ (Skok 1933:160). Потом у *Etimologijskom rječniku* не помиње ово објашњење, већ реч *ирија* тумачи у две одреднице: с.в. *àjer* доводи је у везу са *àjer* „ваздух“ и алб. *erī* „миомирис“ = *eiri*, одређено *eiriја*, које је у

¹⁰ Аналогну формално-семантичку творбу представља пример из претходне напомене *кијија* < *кијеџи*.

¹¹ Ова реч је ексцерпирана из извора: Алекса Остојић, *Речи којих нема у Вукову Рјечнику*, 1855, и не може се географски убицирати.

¹² Иако је реч у овом извору дефинисана само као „срџба, бијес“ из примера се јасно види да се ради о „временској непогоди“.

крајњој линији од лат. *aer* (Skok 1:17), а с.в. *fūriја* са лексемом *фурџа* „бесноћа“ преко непотврђеног далматороманског облика **fuirā* > *ira* (Skok 1:537). Vinja II 25 међутим одбацује Скокове претпоставке сматрајући да семантичка подударност израза *ирија од времена* и ит. *una ira de àbba* „пролом облака“, *una ira de nie* „снежна мећава“ пресудно говори у прилог извођењу ове речи од лат. *ira*.

Но, када једна реч има неколико не сасвим задовољавајућих алоглотских тумачења, неретко треба претпоставити постојање неког идиоглотског предлошка.

С обзиром на српско *јурија* „невреме, непогода“, можда би се могло претпоставити укрштање домаће речи **ирија* „невреме, непогода“ са ит. *ira* (романизам у том облику иначе није потврђен у српско-хрватском) и накнадно преосмишљавање, посебно у изразима *божја ирија* према новозаветном изразу (*essere*) *un'ira di Dio* „грозна ствар или особа“ (DELI 626). Објашњењем завршетка *-ија* на овај начин донекле би се ублажио формални недостатак непосредног извођења од ит. *ira*.

Претпостављена домаћа с.-х. реч **ирија* „непогода“ може се на ширем плану поредити са слн. *ir* „вир“, *iriti se* „бити узбуркан, пенити се (о води)“, рус. дијал. *ирей* „јак ветар“, но у овом тренутку не чини се могућом једнозначна пројекција ових фонетских ликова на прасловенску раван (уп. горенаведене варијанте *јурија*, *вурџа*, слн. *jeriti se*, *jariti se*, укр. *virii* поред *irii* „топли крајеви куда зими одлећу птице селице“), па самим тим ни опредељење у досадашњој дискусији око порекла словеначких и источнословенских речи.¹³

На основу овде предложене анализе у оквиру одреднице *јурија* у РСА су се наша четири хомонима: један турског, један словенског порекла, један плод потенцијалног укрштања ових двеју породица речи и један нејасног, могуће словенског порекла, али са више потенцијалних решења на нивоу српског и дубљег, прасловенског, нивоа, уз могуће додатно наслањање на италијанску реч. Посебну тешкоћу приликом раздвајања овог типа хомонима представља то што алоглотски и идиоглотски предлошки имају блиска значења, па се иначе важан семантички критеријум пре поставља као препрека него као путоказ у њиховом разграничавању. Такође, из истог разлога, међусобно укрштање и семантички утицај разнородних лексичких породица не може се сасвим искључити ни код једне од анализираних речи. У крај-

¹³ Уп. ЭССЯ 8:236–237 с.в. **jьrь* / **jьrьjь*, Bezlaj 1:212 с.в. *ir*; 4:264 с.в. *úren I*; у оквиру наведених одредница налазе се детаљнија етимолошка објашњења, могуће даље паралеле, као и релевантна литература.

њој линији, чак и када није могуће јасно дефинисати границе међу хомонимима, указивање на евентуално различито порекло оваквих речи може допринети бољем дефинисању одредница у етимолошким, али и у описним речницима.

Литература и скраћенице

- Бојанић/Тривунац — М. Бојанић, Р. Тривунац, *Рјечник дубровачког говора*, СДЗб 49/2002.
- Далмација — С. Далмација, *Рјечник говора Пољкозарја*, Бања Лука 2004.
- Динић I — Ј. Динић, *Речник тимочког говора*, СДЗб 34/1988, 7–335.
- Ђапић — С. Ђапић, *Микротопонимија у хатару неких села општине Ниш, Прилози проучавању језика 7*, Нови Сад 1971, 215–224.
- Живковић — Н. Живковић, *Речник њортојског говора*, Пирот 1987.
- Златановић — М. Златановић, *Речник говора јужне Србије*, Врање 1998.
- Митровић — Б. Митровић, *Речник лесковачког говора*, Лесковац 1984.
- Михајловић — В. Михајловић, *Прилог речнику српскохрватских географских термина, Прилози проучавању језика 6*, Нови Сад 1970, 153–181.
- Ракић-Милојковић — С. Ракић-Милојковић, *Пастирска терминологија Криво-вирског Тимока*, СДЗб 46, 1999, 263–426.
- Чемерићи — Д. Чемерићи, *збирка речи из Призрена (грађа РСА)*.

*

- DS — *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü 1–IX*, Ankara 1963–1977.
- Hadžić — I. Hadžić, *Rožajski rječnik (Građa za diferencijalni rječnik narodnog govora rožajskog kraja)*, Rožaje 2003.
- Lipovac-Radulović — V. Lipovac-Radulović, *Romanizmi u Crnoj Gori, jugoistočni dio Boke Kotorske, Cetinje / Titograd* 1981.
- SDD — *Türkiyede Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi 1–IV*, İstanbul 1939–1949.
- Skok 1933 — P. Skok, *Od koga naučiše jadranski Jugosloveni pomorstvo i ribarstvo?*, Split.
- Stachowski — S. Stachowski, *Türkische Lehnwörter im serbischen Dialekt von Pirot*, Kraków 1992.

Snezana Petrović (Belgrad)

Trennung von Homonymen
Slavisch-balkanische Berührungen

Zusammenfassung

Im Wörterbuch der Serbischen Akademie findet man ein Stichwort *jurija* mit vier verschiedenen Bedeutungen: 1) „freie (gewöhnlich ebene) Fläche; Anger, Trift, Geräumigkeit, We-

ite“; 2) „Zeitraum zwischen dem letzten Heuschneit und dem Weideverbot im Frühjahr (zwischen dem Tag des Sankt Demetrios, dem 8. November, und dem Sanktgeorgstag, dem 6. Mai), als man das Vieh frei zu grasen und die Herden sich miteinander zu mischen läßt; der dazu freigemachte Raum“; 3. „Laufen, Rennen, Tumult; wilder Haufen, Hatz, Nachjagen“; 4. „Unwetter, Gewitter“. Eine semantische und etymologische Analyse führt zum Schluß, daß wahrscheinlich vier Homonyme vorliegen: *jurija I* < türk. *örü*, dial. *ürü*, **ürü* „Weide; Gipfel, Anhöhe; Feld, offener Raum; Berghang“; *jurija II* entweder zu I oder III, vielleicht durch Kreuzung der beiden entstanden; *jurija III* am ehesten ein slavisches Wort, zu *juriti* „rennen, eilen“; *jurija IV* unbekannter Herkunft, mehrdeutig; kann irgendwie mit *vurija* „die Stelle im Bach oder Fluß, wo das Wasser sich über Steine ergießt (*vuri*)“ und *irija* „Unwetter; starker Wind; Gewitter“ zusammenhängen, wobei sich auf der einzelsprachlichen und der tieferen, urslavischen Ebene mehrere Deutungsmöglichkeiten anbieten, aber auch eine Anlehnung an ital. *ira* „Zorn, Wut“ als möglich erscheint.

snezana.petrovic@sanu.ac.yu